

In deze rubriek worden zowel boeken over kwalitatieve methoden besproken als verslagen van onderzoek waarbij kwalitatieve methoden (al dan niet in combinatie met kwantificerende methoden) zijn gebruikt. Bij de bespreking ligt de nadruk op een evaluatie vanuit een methodologische optiek. Nederlandstalige auteurs geven wij de gelegenheid om te reageren op de recensie van hun werk, waarna de recensent de discussie eventueel kan afsluiten met een dupliek. Potentiële recensenten kunnen boeken die zij willen bespreken aanmelden bij Jeanine Evers (j.c.evers@planet.nl). Verder zullen op de website van KWALON boeken ter recensie worden aangeboden: www.kwalon.nl.

Handleiding voor gedragswetenschappelijk onderzoek via internet

Arthur Edwards

Hewson, Claire, Peter Yule, Dianna Laurent & Carl Vogel. *Internet Research Methods. A practical guide for the social and behavioural sciences*. London: Sage, 2003, 155 p. ISBN 0761959203 ± € 28,-.

Met dit boek willen de auteurs een overzicht bieden van de mogelijkheden voor het doen van onderzoek via internet. Het boek is bestemd voor onderzoekers op het brede gebied van de sociale en gedragswetenschappen. Zelf zijn de auteurs afkomstig uit de psychologie en de cognitieve wetenschappen. De meeste voorbeelden zijn aan deze wetenschapsgebieden ontleend, maar de gedragswetenschappelijke invalshoek bepaalt ook de thema's die in het boek aan de orde komen. Het boek behandelt primair en secundair onderzoek. De meeste aandacht krijgt het primair onderzoek dat wordt opgevat als onderzoek dat zijn gegevens ontleent aan individuele deelnemers. Zo wordt uitvoerig ingegaan op het uitvoeren van surveys via internet, maar onderzoek van websites van organisaties blijft bijvoorbeeld buiten beschouwing.

In het inleidende hoofdstuk leggen de auteurs er de nadruk op dat veel van wat zij in hun boek aan de orde stellen, allerlei methodologische en ethische aspecten van zaken als de benadering van potentiële deelnemers via het internet, selectie en controle op betrouwbaarheid en geldigheid, nog maar net onder ogen worden gezien. In dit opzicht is het boek een momentopname in het proces van uitwisseling van ervaringen en inzichten tussen onderzoekers. 'At the time of writing' is een veel gebruikte frase in dit boek. De auteurs willen echter nadrukkelijk ook hun eigen voorlopige bevindingen en aanbevelingen naar

voren brengen. Verder hebben ze ook veel nuttige literatuurverwijzingen opgenomen.

In hoofdstuk 2 wordt een overzicht gegeven van de mogelijkheden van secundair onderzoek via internet. Strategieën voor het vinden van thematische discussiegroepen, bibliotheekcatalogi, kranten en tijdschriften, kunstarchieven, databases van overheden en elektronische teksten passeren de revue. Hoofdstuk 3 legt vervolgens de basis voor de rest van het boek dat handelt over primair onderzoek (*IMR: Internet-mediated primary research*). Het hoofdstuk opent met de selectie van onderzoeksgroepen. Met de toenemende internetpenetratie onder de bevolking biedt IMR steeds betere mogelijkheden om tegen lage kosten een grotere en meer gevarieerde groep van onderzoeksdeelnemers te rekruteren dan voorheen. Een conclusie die voor het grijpen ligt bij een onderzoekstraditie waarin deelnemers vaak uit eerstejaars studenten werden gerekruteerd. Diverse selectieprocedures worden besproken. De rekrutering van deelnemers op vrijwillige basis, bijvoorbeeld door een mededeling te plaatsen bij een aantal geselecteerde nieuwsgroepen, is het meest in zwang, maar brengt allerlei problemen met zich mee, onder meer dat men geen goed zicht heeft op de kenmerken van de populatie van mensen die de mededeling heeft gezien (de *sampling frame*). De auteurs gaan ook in op mogelijkheden om mensen direct te benaderen, dus via hun persoonlijke e-mailadressen, en andere niet-vrijwillige manieren van benaderen. Vervolgens worden verschillende dataverzamelingstechnieken besproken, namelijk vragenlijsten, interviews, waarnemingsstudies en experimenten. Voor kwalitatieve onderzoekers zijn vooral de paragrafen over interviews en waarnemingsstudies interessant. Communicatie via internet vormt een nieuw domein voor onderzoek van talig handelen. Als belangrijkste punt van zorg noemen de auteurs de verminderde mate van controle die de onderzoeker bij IMR heeft over deelnemers, onderzoeksmaterialen en procedures. Ze doen (in de volgende hoofdstukken) allerlei suggesties om dat controleverlies tegen te gaan. Hoofdstuk 3 wordt afgesloten met een verkenning van een aantal ethische kwesties: procedures voor het verkrijgen van instemming voor deelname aan het onderzoek, het verzekeren van de vertrouwelijkheid van gegeven informatie, privacy en *debriefing* van de deelnemers.

In hoofdstuk 4 wordt ingegaan op de belangrijkste softwaretechnologieën bij IMR. Hoofdstuk 5 behandelt vervolgens specifiek het ontwerpen en uitvoeren van een survey via internet. De auteurs presenteren een tiental algemene ontwerprichtlijnen die ingaan op zaken als respons en controle op de toegang tot de survey (gebruik van wachtwoorden). Verder laten zij verschillende technieken zien om een survey op te zetten, zowel HTML-technieken als JavaScript. In hoofdstuk 6 wordt een overzicht gegeven van wat zoal mis kan gaan: tech-

nische problemen, waaronder de trade-off tussen technische complexiteit, de beschikbaarheid van deelnemers en het vermogen van de onderzoeker om het geheel nog onder controle te houden, allerlei methodische missers die juist door het gemak van internet rampzalige vormen kunnen aannemen ('*It has never been so easy to so quickly invalidate the participation of so many participants*', p. 113), het overtreden van *netiquette* ('*the researcher using attachments can fairly quickly become ... a global pariah*', p. 117) en het optreden van hackers. De auteurs benadrukken keer op keer het belang van een pilot, juist bij onderzoek via internet. In het voorlaatste hoofdstuk presenteren de auteurs kort drie voorbeelden van IMR uit hun eigen onderzoekspraktijk. De eerste casus is een heel simpele opzet waarin nieuwsgroepen werden gebruikt om in contact te komen met potentiële deelnemers en e-mail om materiaal uit te zetten en gegevens te verzamelen. De tweede casus is een besluitvormingsexperiment met medische diagnosestelling, en de derde casus betreft het gebruik van e-mail bij onderzoek naar het leren van een tweede taal door leerlingentandems.

Conclusie

Niettegenstaande de toespitsing op surveys is dit boek niet alleen voor kwantitatieve maar ook voor kwalitatieve onderzoekers interessant, al was het maar vanwege de bespreking van verschillende problemen, zoals de benadering van potentiële deelnemers, waarmee onderzoekers uit beide tradities moeten omgaan.

Internetetnografie in de praktijk: gender en virtualiteit

Paul ten Have

Schaap, Frank, *The words that took us there: ethnography in a virtual reality*. Amsterdam: Aksant, 2002. ISBN 9055891991 € 18,15.

Etnografie is traditioneel een vorm van onderzoek waarbij de onderzoeker herhaaldelijk, langdurig en intensief contact maakt met de onderzochten, en waarbij hun groepsleven, hun 'cultuur', het onderwerp is. In de oudere antropologie ging de onderzoeker voor langere tijd wonen bij de stam die hij of zij onderzocht. Men probeerde de taal te leren, niet alleen de grammatica en het